

До 125-річчя поселення українців у Канаді

БАТЬКО УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ

...Доле, доле! Як би то знать, де
тебе шукати! Світ широкий,..
а шляхів багато.

Петро Кузьменко

Дати відповідь на питання, яке на зламі XIX-XX ст. мозолило не одного чоловіка, допоміг не хто інший, як Осип Олеськів, якого без перебільшення можна вважати батьком української еміграції до Канади. Завдяки йому те, що почалося з задуму Івана Пилипова з Небилова: «спровадити більше родин із нашого села до Канади, щоб разом жити в одній околиці», осягнуло більшого масштабу.

З часом дещо забувається. Призбули й Осипа Олеськіва, іменем якого українські піонери в Канаді називали свої колонії, пошти, школи, читальні... Ім'я призабулося серед людей, але збе-

реглося в державних архівах Оттави. Після закінчення Другої світової війни добре відомий в англійському та українському науковому світі доктор Володимир Юліан Кисілевський працював при Міністерстві Громадянства та Імміграції. Серед 19 тек, які випадково потрапили в його руки, було дві з іменем ОЛЕСЬКІВ. Ці документи, серед яких були листи Олеськіва на ім'я Міністра Внутрішніх Справ Канади, лягли в основу важливої праці доктора Кисілевського, яку він назвав «Ранні українські поселення в Канаді. 1895-1900» (Toronto: University of Toronto Press. 1964). Цю працю беруть за основу всі історики та дослідники, які цікавляться початками українського поселення в Канаді.

Осип Олеськів, відомий свого часу член львівського товариства «Прогрес», кваліфікований агроном та економіст, добре знав тодішню ситуацію і рівень життя людей, особливо озлидненого селянства в Австро-Угорщині, і був свідомий того, що еміграція є неминучим процесом. Маючи відомості про еміграцію до Бразилії, він був рішуче проти того, щоб там поселялися українці, для яких тамтешній клімат та умови життя були цілком несприятливими. В одній із пісень, привезених українськими емігрантами з Бразилії і записаних Володимиром Гнатюком від селян на Тернопільщині (записані автором пісні вийшли з друку окремою книгою під назвою «Українські народні пісні в записках В. Гнатюка»), читаємо:

Ми ся від вас віддалили
далеко за море,
Навіки-смо попрощали
свої любі гори.
Зрікли-смо ся свої землі,
де-смо ся родили,
І тих панків, тих полячків,
котрі з нас жили.

Вже пропало, вже не будем так
їм ся кланяти,
Ані руки вже не будем
панків цюлювати.

Якщо в рядках цієї пісні (в деяких піснях Бразилію наші селяни називали Бранзолією), відбивається настрій людей, які їдуть у чужі землі з вірою в те, що там вони нарешті стануть господарями своєї долі, то в наступній пісні звучить пересторога і змальована та жорстока реальність, у якій опинилися галицькі емігранти:

У тисячу вісімсот літ
дев'яцять п'ятий
Прийшли пісня з Бразилії,
варт ї переймати.
А хто її перейме, той буде співати,
Той присяде хвіст на лаві,
не рушиться з хати.
Агенти нас подурили:
«Поїде ксьондз із нами!»,
А тепер ми такі бідні,
як діти без мами...

Будучи сином свого народу, Олеськів бажав йому допомогти оселитися на тій землі, яка буде для нього найсприятливішою, в яку він зможе пустити здорове коріння. Замість Бразилії він радив своїм людям їхати до Канади й навіть подорожував сюди, щоб докладніше ознайомитися з еміграційним процесом, побачити пропоновані урядом для заселення землі, ознайомитися з природними умовами, зустрітися на місці з першими українськими переселенцями тощо. Подорож тривала від кінця липня до середини жовтня 1895 року. Разом із Осипом Олеськовим подорожував Михайло Дорундяк, який добре розумівся у веденні фармарства. По дорозі до Канади і з Канади вони зупинялись у Лондоні, де доктор Олеськів зустрічався з Верховним уповноваженим Канади у Великобританії, щоб обговорити питання групової еміграції галицьких селян до Канади на постійне поселення. В Канаді це питання обговорювалося з міністром внутрішніх справ, із уповноваженим у справах колонізації та іншими високопосадовцями.

Подорож почалася з Вінніпегу, осередку переселенського руху, звідки О. Олеськів та М. Дорундяк вирушили до Альберти та Саскачевану. По дорозі відвідали кілька родин, які нещодавно приїхали з Небилова. Доктор Олеськів називає такі прізвища: Василь Яців

(приїхав 1892 р.), Юрко Панішак, Гнат Дмитришин, Лука Кульчицький, Іван Барський (приїхали 1895 р.), Юрко Рожко (приїхав 1894 р.), Дмитро Відінович (приїхав 1893 р.), Юрко Пайш та інші. Олеськів і Дорундяк побували в м. Калгарі, відвідали німецьких фармарів у околиці Стоуні Плейнз неподалік від м. Едмонтон, які прибули з Галичини, в основному з околиць Львова, Стрия, Дрогобича. Вони зупинялися у Форт Саскачеван, Біверхіл (провінція Саскачеван). Ці околиці також були заселені німцями з Галичини, серед яких фармарував, і навіть дуже добре, Антон Пайш із Небилова, жінка якого скаржилася гостям лише на те, що в околиці не було священика і вони забагато грішили: пізно вставали, забагато їли і недостатньо постували.

Олеськів і Дорундяк відвідали місцевість біля озера Лаймстоун. Серед фармарів тут було 16 родин із Небилова. Осип Олеськів, постійно записуючи свої спостереження, занотував, що вони мали 16 коней, 20 волів, 40 голів худоби, обробляли приблизно 200 акрів землі, він згадує такі імена: Андрій Пайш, Стефан Чічак, Михайло Палішій, Микола Тичковський, Петро і Матей Мельник (із Перегінського), Михайло Мельник (із околиці Самбора), Іван Дубровський (із околиці Золочева). Побували вони і в багатій на вугілля Пенсильванії

(США), в шахтах якої працювало багато українських заробітчан.

Важливо підкреслити і той факт, що доктор Олеськів отримав від канадського уряду згоду на те, що в еміграційній канцелярії у Вінніпегу повинен бути урядовець, який буде займатися справами українських переселенців.

Підсумком подорожі Олеськова по Канаді була брошура «О Еміграції», в якій він на основі своїх спостережень рекомендував людям оселятися у преріях Канади. Писав автор і про труднощі в дорозі, особливу увагу звертав на харчування на кораблях, радив брати в дорогу свій хліб, сухарі, солоне сало, ковбасу, бринзу, каву і чай... Вісті про Канаду і брошура доктора Олеськова знайшли дорогу навіть на територію, яка була під Росією.

Продовжував працювати для свого народу Осип Олеськів ще протягом 5 років після повернення з Канади, підтримуючи тісний зв'язок із урядом Канади, на запрошення якого брав участь у конференціях у містах Лондон, Гамбург, Відень.

Галина КРАВЧУК
Вінніпег, Канада

Газета «Український голос», число
19/20. Понеділок 10 жовтня 2016 р.

ПАТРІОТИ

РИЗЬКІ «ДВА ЗАЙЦІ» на ніжинській сцені

Латвія – красивий, співучий край. Свята «Пісні й танцю», які регулярно проводять у Прибалтиці, відомі на весь світ і включені в список ЮНЕСКО як словесна й нематеріальна спадщина людства. В дні святкування до Риги приїздять 30 тисяч артистів із усіх куточків Латвії. Не відстають і українці, яких у Латвії проживає 45 тисяч. У краях, де є українські громади, створені співочі гурти. А ось українських театральних колективів немає ніде...

Схотілося, хоч краєчком душі доторкнутися до драматичних перлин і донести до глядача вічні істини, закладені в українській, переважно класичній, драматургії. Почали з виграшної п'єси і талановитих людей. У такій справі, як театр, «перша ластівка» може стати останньою, коли в тебе є лише нестерпне бажання безкорисливо працювати на українську ідею. Не помилилися, взявши «Наталку Полтавку» Івана Котляревського. Репетиції розпочали у квартирі в жовтні 2010 року, щоб наступного – презентувати театр у рік 20-річчя не-

залежності України. Відомий український письменник, поет Іван Драч, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, що був гостем із України, після прем'єри сказав: «Десятки разів дивився цю виставу, але ніколи не плакав, а тепер сльози самі навернулися».

Шостий рік працює театр. Тепер нас знають, нас підтримують, нас люблять. Надзвичайний і Повноважний Посол України в Латвії Євген Перебийніс у разі потреби надає театру приміщення для репетицій, допомагає костюмами. За цей час ми побували в багатьох районах Латвії, завітали до сусідів-естонців, відвідавши міста Тарту, Нарва, Таллінн. Нещодавно взяли участь у Міжнародному українському фестивалі в Кракові з виставою «Назар Стодоля» за п'єсою Т. Г. Шевченка. Стали його лауреатом та одержали спеціальну нагороду за збереження та пропаганду української класики та національних традицій. До речі, саме за цю виставу Українська Всесвітня Координаційна Рада нагородила Ризький народний

театр Ювілейною медаллю до 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка. Театр – постійний учасник міжнародних фестивалів, що відбуваються в Ризі, де неодноразово виборював лауреатські звання.

Окрім згаданих вистав у репертуарі на даний час «Лісова пісня» Лесі Українки, «За двома зайцями» Михайла Старицького і вперше – п'єса сучасного драматурга Тетяни Іващенко «Таїна буття» про Івана Франка, поставлена до 160-річчя від дня народження поета. У складі театру більше двадцяти акторів-аматорів. Це переважно українці, які з різних причин опинилися в Латвії, але продовжують любити вітчужу землю, хочуть живого спілкування й рідного тепла... Є й латиші, які вивчили з нами українську мову й успішно грають у театрі. Артисти – люди різних професій: від інженерів до докторантів, віком від 16 до 78 років.

Наприкінці жовтня 2016 року сталася приємна несподіванка. Ризький український народний театр одержав запрошення з Ніжина на міжнародний театральний фестиваль жіночої творчості імені Марії Заньковецької для участі в конкурсі серед десяти професійних колективів. Достатньо назвати декілька з них, зокрема, Національний академічний український драматичний театр імені Марії Заньковецької зі Львова, чи Харківський державний академічний драматичний театр імені Т. Г. Шевченка, щоб зрозуміти, яким непростим було наше бажання їхати в Ніжин.

З Риги добиралися майже добу. Це була наша перша поїздка в Україну й перша зустріч із українським глядачем. Ніжин зустрів нас прапором Латвії на фронтоні театру та розкішним короваєм, як свідчення великої честі та справжньої української гостинності. Дирекція фестивалю вибрала «За двома зайцями» М. Старицького. Нам хотілося зробити виставу народною, колоритною, а не залишати повністю сценічний простір спанілому сімейству Сірків та пройдисвіту Голохвастову. Введені масові сцени з народними піснями та українським автентичним одягом із колекції театру зіграли свою роль. Про це в аналітичній рецензії фестивалю зацентрувала голова журі Алла Підлужна, театрознавець, лауреат премії Спільки театральних діячів України в галузі театрознавства та театральної критики. Саме в номінації «За колоритне розкриття образу» простої міщанки Секлито Лимарихи виконавиця ролі Оксана Січко стала лауреатом професійного фестивалю, на якому оцінювалися не вистави загалом, а виконавиці-жінки. Наш аматорський колектив повіз у Ригу диплом XII міжнародного театального фестивалю імені Марії Заньковецької. Автор цих рядків шанобливо прийняла подяку від народного депутата України Олександра Кодолі.

Головну роль Проні у виставі успішно зіграла латишка Антра Целітане й показала українцям, із якою любов'ю та шаном треба ставитися не лише до своєї рідної, а й до чужої мови. До речі, в інтерв'ю українською мовою ніжинським тележурналістам артистка наголосила: «Багато хто, заходячи до зали, говорив російською, а після перегляду вистави і представлення артистів залу залишав, перейшовши на українську». З боєм у серці хочу сказати, що перебуваючи в Ніжині та Чернігові, ми рідко чули українську мову. Хіба що в Ніжинському театрі, де відбувався фестиваль та в музеї с. Заньки, де народилася Марія Заньковецька. А ще в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя, куди нас запросив член журі, ректор університету Олександр Самойленко. Молодь, із якою довелося поспілкуватися, вселяє віру й надію...

Далі наш шлях проліг до старовинного міста Чернігова, який вразив архітектурою, пам'ятками історії та гостинністю. Почесний консул Латвійської Республіки в Чернігові й Чернігівській області Олена Вишнякова та Чернігівський міський голова Владислав Атрошенко запропонували оглянути місто, (тригодинна екскурсія з екскурсолом-науковцем залишила прекрасні

враження й добру згадку), а також зіграти виставу в міському Палаці культури. В день виступу пані Олена запросила нас у консульство для знайомства та на прес-конференцію, що відбулася за великої кількості преси.

Ми були здивовані, побачивши заповненими всі 700 місць зали. Після виступу в Ніжині перед журі, до якого входили знані театрознавці, мистецтвознавці, народні й заслужені артисти та інші відомі персони, просто перед публікою в Чернігові артисти-аматори розійшлися так у своїй грі, що й режисер вистави важко впізнавала своїх. Зал реагував на кожну репліку, на кожен жест, рух, інтонацію, підспівував тоді, коли лунали народні пісні. Після вистави не відпускав зі сцени хвилин двадцять. Все хотів знати про нас, і ми розказували... Закінчилася наша зустріч із довгоочікуваним милим, рідним українським глядачем Гімном України та сльозами радості. До нових зустрічей, рідна земле...

Марія СЕМЕНОВА,

заслужена вчителька України, засновник та режисер Ризького українського народного театру

На фото: Марія Семенова з аматорами на сцені Ніжинського академічного українського драматичного театру імені Михайла Коцюбинського

Фото Сергія Ковальова

ПЕРЕКЛАДАЧ СВЯТОГО ПИСЬМА

Доля Пилипа Морачевського тісно пов'язана з Чернігівщиною, адже він народився в селі Шестовиця Чернігівського повіту, згодом учився в Чернігівській гімназії, а після закінчення Харківського університету служив інспектором Юридичного ліцею кн. Безбородька і гімназії при ньому в Ніжині.

Проте головною справою життя Морачевського став переклад Нового Заповіту українською мовою, над яким він працював багато років — до самої смерті.

Кафедра слов'янської філології, компаративістики та перекладу Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя присвятила Всеукраїнську наукову конференцію 210-річчю від дня народження відомого діяча.

Огляд ранньої творчості Морачевського зробила кандидат філологічних наук, доцент Юлія Якубіна. Вона наголосила на впливі Харківського університету як осередку духовності й просвітництва, в якому діяло літературне об'єднання. В Харкові виходили друком «Український журнал» та «Український альманах». Таке інтелектуальне поле сприяло розвитку Морачевського. Справжня літературна діяльність письменника розпочалася теж у Харкові. 1825 року опубліковано його вірш «Елегія» та інші поезії. Опікувався Морачевським Іван Кулжинський. Він постійно підтримував, наставляв та давав йому цінні поради. В студентські роки Морачевський спробував себе в дусі покоління харківських романтиків, заглиблюючись у світ народної поезії. За сприяння Кулжинського опубліковано його поезії та комедію «Сумская причудница» (1831).

Професор Григорій Самойленко акцентував увагу слухачів на літературній діяльності Пилипа Морачевського ніжинського періоду життя. Морачевський приїхав у Ніжин виконувати службові обов'язки інспектора. Він займався виховним процесом, слідкував за порядком. Є спогади сина І. Кулжинського Степана. Він розповідав, що до Морачевського був інший інспектор, який якщо не випоре різками кількох студентів – не зможе спокійно спати. Але Морачевський змінив цю тактику. Це свідчить про те, що новий інспектор по-батьківськи ставився до дітей. Коли Кулжинський заходив до інспектора, то бачив, що на столі у нього завжди лежали книжки. У вільні хвилини Морачевський займався літературною та перекладацькою діяльністю.

У Ніжині Морачевський пише твори українською мовою. Вивчаючи історію юридичного ліцею, професор Самойленко дійшов висновку, що наприкінці 40-50-х років деякі викладачі

в російськомовному ліцеї починають вивчати українську історію та фольклор. Морачевський потрапляє в це середовище і під цим впливом пише українськомовні вірші.

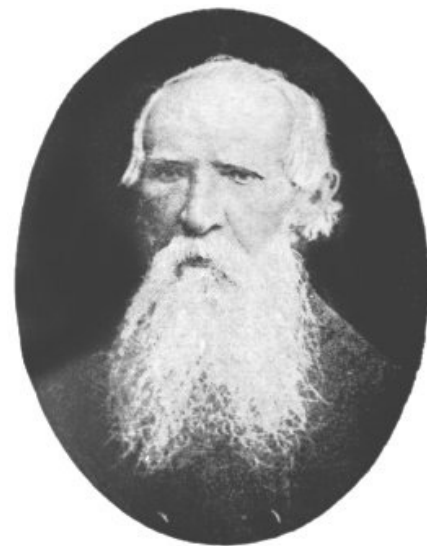
Ніжинський період – найбільш творчий у літературній біографії письменника. Тут він пише поеми «Чумаки» про події Коліївщини та «До чумака». Цікаво, що в поемі «Чумаки» Морачевський поетично змальовує Ніжин:

*Над Ніжином місяць світить,
Мов лампа в світлиці,
Місяць ясний – український,
Повний, білолиций.
Хрести церков в його злоті
Горять, червоніють,
Кругом хати та будинки
З садами світліють.
Остер-річка, край берегів
Ряскою повита,
Блищить, як скло, його світлом
Вся зверху залита.
І над нею Безбородський
Будинок ліцею,
З широким двором і з садом
Так пишно біліє...*

У поемі «До чумака, або Війна янгло-хранцузо-турецька» зображено Кримську війну. Морачевський у романтичному дусі оспівує героїчні подвиги військових. Описуючи бойові операції, дослідник спирається на традиції Олександра Пушкіна («Полтава») та Михайла Лермонтова («Бородіно»). Але Морачевський не зміг показати всю трагедію війни, як це зробив, наприклад, Лев Толстой, який сам був учасником трагічних подій. Морачевський брав інформацію лише з газет. Він не був очевидцем бойових дій. Тому письменникові не вдалося повною мірою розкрити політику царського самодержавства, яка була далекою від інтересів народу.

1859 року Морачевський виходить у відставку. Наступні двадцять років живе з родиною (мав трьох синів і двох дочок) у селі Шняківка Ніжинського повіту. Він розпочинає переклад Святого Письма українською мовою. Морачевський завжди вважав переклад Нового Заповіту своїм особливим призначенням. Він говорив: «Усіма мовами проповідується слово Боже, а Малоросія, мовою якої говорить близько 12 мільйонів православних християн, не має своєю мовою навіть Євангелія!». Він переклав усі чотири Євангелії, а пізніше й «Діяння Апостолів», «Апокаліпсис», «Псалтир».

Морачевський надсилав свій переклад «Євангелія від Матвія» митрополиту Ісидору з проханням опублікувати, адже всі народи мають спілкуватися з Богом рідною мовою. Але рішення Синоду відхилило його прохання. Згодом він надсилав свої переклади в Російську

**Пилип Морачевський
в останні роки життя**

академію наук і просить оцінити його працю. Його переклад визнали найкращим серед усіх слов'янських перекладів, але через мовну політику Російської імперії не опублікували за життя автора.

Лише 1905 року після звернення онука Морачевського до президента Академії наук Романова уряд прийняв рішення про друк українського перекладу Святого Письма. 1907-1911 року виходять деякі переклади Морачевського. І лише в незалежній Україні почали говорити про Морачевського як про перекладача, і його ім'я воскресло.

Про поетичну творчість П. Морачевського та її місце в розвитку українського романтизму розповіла доцент кафедри української літератури Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя Олена Моціяка. Дослідниця наголосила на тому, що творчість письменника пов'язана з романтичною традицією. Хоча Морачевський є письменником другого ряду, вивчення його творчості дозволяє зрозуміти тенденції часу. Він був глибоко обізнаний із творчістю Т. Г. Шевченка, харківських романтиків, західноукраїнської «Руської трійці». Творам митця притаманні ідеї національної окремішності, зокрема образи матері, хати, туга за козаччиною.

Про автографи Пилипа Морачевського в бібліотеці Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя розповів її директор Олександр Морозов. У колекції книжок видатних людей є книга з дарчим написом каліграфічним почерком Морачевського. Морозов запросив усіх присутніх до Музею рідкісної книги на виставку, присвячену творчій діяльності письменника й перекладача. Зокрема увазі відвідува-

Автограф П.С.Морачевського
в Музеї рідкісної книги
НДУ імені Миколи Гоголя

чів представлені спотворені цензурою поеми «Чумак» і «До чумака». Морозов зазначив, що шанування пам'яті Морачевського треба відзначати на державному рівні, адже мовні питання, що їх порушував письменник, не розв'язані й сьогодні. Ще в XIX столітті Морачевський мужньо відстоював свої українські переконання.

Одним із перших, хто реанімував пам'ять про цього видатного діяча, став професор Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя доктор філологічних наук, заслужений діяч науки й техніки України Григорій Самойленко, який присвятив Пилипу Морачевському монографію, де не лише дослідив життєвий і творчий шлях митця, а й висвітлив трагічну долю першого перекладу Святого Письма українською мовою, здійсненого Морачевським під час роботи в Ніжинському ліцеї.

2006 року за ініціатииви Ніжинського товариства «Просвіта» та Української православної церкви Київського Патріархату в с. Шняківка встановили пам'ятний хрест на місці поховання Морачевського. 2007 року в с. Шестовиця, де народився відомий діяч, встановлена меморіальна дошка.

«На жаль, досі немає жодної меморіальної дошки в Ніжині, де Морачевський займався своєю літературною діяльністю», – зазначив Олександр Морозов.

Ніжинська міська влада перейменувала одну з вулиць міста ім'ям Пилипа Морачевського, щоб він залишився в пам'яті нащадків, адже його життя стало символом служіння Україні та розвитку української ідеї.

Ірина СТРЕБКОВА

ДУХОВНА СПАДЩИНА

Близька пам'ять про далеке...

Державна політика пам'яті в Україні, на жаль, досі перебуває на початковій стадії, адже надто пізно прийшло – і до державних керманців, і, варто визнати, до більшості співвітчизників – усвідомлення важливості відродження нашого минулого – споконвічно нашого, а не сконструйованого комуністичною ідеологією. Повертають імена, повертають події, та коло обізнаних досі обмежується фахівцями та любителями вітчизняної історії.

Яскравий приклад: пересічні кияни, які звикли виходити на зупинці «Вулиця Миколи Островського», а нині виходять на зупинці «Вулиця Патріарха Мстислава Скрипника», які вчора мешкали на вулиці Кутузова, а сьогодні на вулиці генерала Олексія Алмазова, не скажуть вам, ані хто такий Алмазів, ані хто такий патріарх Мстислав. Таких прикладів безліч – і не лише в Києві. І допоки люди не знатимуть, що Алмазів – генерал армії УНР, а Мстислав Скрипник – перший патріарх відродженої в Україні 1988 року Української Автокефальної Православної Церкви, а до того ж небіж голови Директорії УНР Симона Петлюри – декомунізація проходитиме цілком у совітському дусі. Насправді хотілося б, щоб зміна кожної адресної таблички свідчила не про завзятого чиновників – які часом діють тими ж методами, з якими ніби борються, – але й про глибокі процеси, пов'язані з усвідомленням громадянами України своєї причетності до її історії, для чого потрібно докласти чимало зусиль, спрямованих на популяризацію нашого давнього та недавнього минулого. Ця проблема має вирішуватися – цілеспрямовано, злагоджено, з повним усвідомленням того, що на фінальному етапі маємо отримати консолідовану, патріотично налаштовану націю – патріотично не в сенсі биття себе в груди, а таку, яка знає власне минуле та пишається ним, націю, яка вміє визнавати історичні помилки та вчитися на них.

Українським архівам у цьому процесі відведено важливу роль: тут зберігаються унікальні документи, значна частина яких досі лишається «німою», і завдання архівістів, істориків наділити їх голосом. Це, зокрема, стосується цілого пласту недавнього українського минулого, пов'язаного з українською еміграцією у XX столітті, до якої, до речі, належать і згадані вище генерал Алмазов та патріарх Мстислав. Десять років тому – 2007 року – в Києві було створено Центральний

державний архів зарубіжної українки (ЦДАЗУ), метою якого було акумулювати у своїх стінах документи української еміграції різних хвиль і, повернувши історико-культурну спадщину зарубіжного українства на Батьківщину, заповнити ті інформаційні лакуни, які, доки вони існуватимуть, не дозволять нашій пам'яті позбавитися певної ушкодженості.

Справді, хто в сучасній Україні, крім вузького кола фахівців, знає, що незалежна Українська Народна Республіка, проголошена Четвертим універсалом Української Центральної Ради, існувала – нехай і не визнаною світовим політикомом – упродовж всього періоду перебування України під Кремлівською владою? І що останній екзильний Президент УНР Микола Плав'юк у 1992 році урочисто передав президентські печатку, прапор та інші відзнаки першому обраному Президенту незалежної України Леоніду Кравчуку, ствердивши таким чином спадкоємність і правонаступництво сучасної України від УНР? У фондах ЦДАЗУ зберігається чимало документів, які висвітлюють політично-громадську діяльність української еміграції. Окрім Державного Центру УНР в екзилі, це й Організація державного відродження України, Світовий конгрес вільних українців, Світова координаційна рада ідеологічних споріднених націоналістичних організацій, Українське національне об'єднання Канади, Українська національна єдність у Франції тощо. Але сучасним українцям мало що відомо про буремне життя численних діаспорних громадсько-політичних угруповань, які часом своїм невмінням знаходити спільну мову нагадують нашу Верховну Раду.

Мусимо також визнати, що мало хто з пересічних громадян знає про закордонну діяльність української професури, яка у непростий період між двома світовими війнами, усвідомлюючи нагальну необхідність розвивати на чужині українську науку та освіту, аби зберегти себе як частину українського етносу та заявити вільному світові про Україну, поневолену більшовицькою владою, заснувала низку навчальних закладів, наукових інститутів і товариств. У ЦДАЗУ, зокрема, зберігається ціла низка документів, які розповідають про історію створення та основні напрямки діяльності таких закладів і організацій в європейських країнах. Це і Український вільний університет у Чехословаччині, засновниками

ІМПРЕЗИ

Незгладима душа Квітка Цісук

Українські народні й естрадні пісні, записані нею у двох альбомах із музичним супроводом американського композитора та симфонічного оркестру, звучать автентичніше за більшість українських аналогів і власне українських пісень. Заворожує те, наскільки органічно й тонко Квітка передала дух і ментальність українців. Кожен музичний твір був для неї не просто виконанням, інтерпретацією відомих пісенних сюжетів та мотивів, які вона, треба сказати, знала лише частково завдяки батькам, але й моментом переживання, відкривання України для світу і творення своєї маленької Батьківщини тут, у невеликій студії в Америці. У її пісні все: політ душі, фантазія, свобода, чистота і трохи наївності, радість і життєва сила, а також смутко, тривога.

І це натхнення захопило викладачів і студентів факультету культури й мистецтв Гоголівського вишу, які в музичній вітальні окреслили портрет американської співачки українського походження. Вони не намагалися імітувати її неповторність, а наслідували її прагнення творити власну індивідуальність. І завдяки цьому всі разом ми отримали зворушливі мистецькі переживання.

Незгладиму українську душу нашої героїні родина плекала народними піснями, музичними творами для скрипки й фортепіано. І тому вокалістка Інна Мехеденко розпочала концерт «Гаданочкою» Дезидерія Задора. Її натхненно підтримала сопрано Маріанна Шульга українською народною піснею «Ой, не світи, місяченьку». Продовжила бандуристка Валерія Клапчук пісенним твором Катерини Матвіїв «Про любов». «Журавка» Олександра Білаша у виконанні Анастасії Дьомочки навіяла перші нотки тривоги в життєписі співачки. А «Якби мені черевики» Андрія Штогаренка Тетяна Дяченко проспівала глибоко драматично.

Мрія про оперну сцену змусила Квітку залишити скрипку й удосконалювати голос, який професор музики Себастьян Енгельбарг визначив як колоратурне сопрано. Під псевдонімом Кейсі (від початкових літер свого імені та прізвища – Kvitka Cisuk) співачка стала відомою в тогочасному музичному житті Америки. Все сприяло її успіхові: досконалий вокал, можливість співати в різних жанрах та стилях, висококваліфікована технічна підготовка. Квітка захопилась так званим studio singing (студійним вокалом). Дуже скоро її почали запрошувати до участі в записах своїх альбомів відомі джазові, поп- і рок-зірки. Але її заворожували українські твори, які ми сьогодні називаємо українським ретро.

Викладачі Ніна Крутько і Валерій Курсон представили в концерті «Київський вальс» Ігоря Шамо. Наставник разом із вихованцем Ярославом Йоткою зворушили нас піснею Платона Майбороди на слова Андрія Малишка «Рідна мати моя». Гарно прозвучали «Чорнобривці» Володимира Верменича у виконанні Андрія Пустовойта під власний

фортепіанний супровід, «Черемшина» Василя Михайлюка і Миколи Юрійчука, проспівана Світлою Подкозьною, «І лиш любов цвіте один-єдиний раз» та «Балада про дві скрипки» Володимира Івасюка, які до вподоби Ярославу Йотці та Ірині Шевченко.

70-ті роки для Кейсі були часом злетів і блискучої кар'єри. Вона завойовувала собі славу як солістка й бек-вокалістка, а також як виконавиця музичних ді-джинглів для відомих компаній та стала високооплачуваною співачкою. Кейсі дарувала свій голос та створювала імідж корпораціям Coca-Cola, American Airlines, Sears, Safeway, Starburst, ABC, NBC, CBS, а з початку 80-х протягом 18 років співала для Ford Motors. І кожен американець міг почути неповторне в її виконанні «Have you driven a Ford lately?» чи відомий саундтрек «You Light Up My Life» (Ти осяєєш моє життя) з однойменного фільму, що отримав «Оскара» і мав великий розголос у тогочасному шоу-бізнесі.

Попри постійну зайнятість і вигідні контракти з відомими компаніями, Кейсі знаходить час і повертається до пісні з України. Але виявляється, що про українську пісню майже нічого не знають поза межами діаспори. Українським пісням бракує сучасного аранжування, досконалої технічної обробки. І Квітка Цісук вирішує зробити музичну добірку, надав-

ши рідним мелодіям нового звучання. Як вона згодом зізнається в інтерв'ю з Олександром Горностаєм, це було бажанням усього її життя. А ще вона хотіла, щоб її почули на батьківщині батька, а не лише в Америці.

Наче «відкриваючи» для себе й українську мову, і всі її надзвичайні обертони, Квітка «з чистого аркуша» розповідає відомі пісенні сюжети. А ми сприймаємо їх — «як уперше». ...«Як уперше» — це вже близько до мистецтва: тепло, гаряче. Її тембральні регістри не чіпляються і не впираються в старі тексти, а оповивають їх невгамовним жіночим сумом, тривожною радістю, життєвою мудрістю, вокальним польотом.

Кульмінацією концерту стала пісня Володимира Івасюка «Я піду в далекі гори» з альбому Цісик, яку ніхто не наважився співати. І вокалісти, і публіка уважно вслухалися в магнетичний тембр, згадуючи Івана із «Тіней забутих предків», який усе шукав свою Марічку-долю.

Її талантом зачаровувалися в Україні, бажали досягти її рівня, її інтерпретація народної пісні стала взірцем для інших співаків. Пісні в її виконанні 1988-го виграють 4 нагороди на фестивалі в Едмонтоні (зокрема за найкращий пісенний альбом, випущений у 1980-83 рр., за кращий дизайн, за краще аранжування народної пісні «Іванку» і за краще жіноче виконання), але співачка не зможе бути присутньою на церемонії вручення нагороди через стан здоров'я. А ще за два роки, 1990-го, її обидва альбоми «Квітка» і «Два кольори» номінують на «Греммі» в категорії contemporary folk (сучасна народна музика).

Квітка Цісик приїздила в Україну лише один раз 1983 року разом із мамою. Після здобуття Україною незалежності вона мріяла проїхати по всій країні з концертним туром, але не встигла. Як не встигла і записати третій альбом — з колісковими.

«Чуєш, брате мій...» на вірші Богдана Лепкого — про смерть на чужині. Співає, як молитву. Поминальну молитву. Голос злегка тремтить. У кожній інтонації — прощання. 29 березня 1998-го вона й розтанула свічкою на «рідній чужині» за п'ять днів до сорокап'ятиріччя — від невиліковної хвороби.

Цим твором Тетяна Дяченко й Анастасія Іваненко-Коленда, завершуючи концерт, скорботно вшанували пам'ять Квіткі Цісик, яка нагадала нам про нашу українськість, про нашу окремішність у планетарії інших народів.

Надія ОНИЩЕНКО

«Ты гэтых вачэй не забудзь...»

Так називається каталог, виданий 2012 року Державним літературним музеєм Янки Купали за фінансової підтримки Міністерства культури Республіки Білорусь.

«Ніхто не приймав так близько до серця свого краю, рідної мови й культури, як Купала, і ніхто так гарче, так відкрито і безстрашно, як він, не виступав у їх оборону», – напи-

сала в передмові директор музею і керівник проекту Олена Ляшковіч.

Каталог – перша спроба опису фотографій Янки Купали, яка може бути науковою базою для подальших досліджень у галузі літературознавства, полегшує процес пошуку фотографій, які ілюструють життя і

творчість поета, а також період становлення і розвиток білоруської літератури на певному історичному етапі.

Два розділи представлені портретами і груповими світлинами, з дарчими написами й без них, розміщеними у хронологічному порядку, розкривають біографію, дружні й творчі зв'язки народного поета Білорусі. Нас приваблює фото, зроблене на I Всесоюзному з'їзді радянських письменників у Москві 1934 року. Зліва направо: Іван Антонович Кочерга, Жан Рішар Блок і Янка Купала (Іван Домінікович Луцевич).

П'ять світлин Всеволод Рождественський зробив на палубі пароплаву під час поїздки на могилу Тараса

Шевченка в Канів. Подія відбулася 1939 року. «4–8 травня в українській столиці зібрався VI пленум правління Спілки письменників, присвячений великому Кобзареві. На вшанування пам'яті Шевченка в Київ приїхав Янка Купала... Усім відомо, з яким захопленням ставився Купала до Шевченка, починаючи з перших кроків на ниві літератури... В Київському театрі опери та

балету імені Тараса Шевченка відбулося урочисте засідання. Після доповіді Олександра Корнійчука, після полум'яної промови Всеволода Вишневського, виступив Янка Купала. Говорив він негучно, вельми стримано, без традиційного в подібних випадках пафосу. Його виступ був просякнутий

великим хвилюванням, а за простими вітальними словами відчувалася глибока, щира любов до українського поета», – читаємо в коментарі.

Дякуємо голові Мінського громадського об'єднання українців «Заповіт» Галині Калюжній за дорогоцінний подарунок бібліотеці Гоголівського вишу. Наші діаспоряни в Мінську разом із білорусами готуються відзначати 2017 року 135 літ від дня народження Янки Купали.

(Вл. інф.)

Засновник – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Реєстраційне свідоцтво
№ 352-24ПР, серія ЧГ,
від 6 березня 2007 року
Р/р 31258301208946 НДУ ім. М.Гоголя
02125668 код ГУДКСУ у Чернігівській обл.
м. Чернігів МФО 853592
(благодійний внесок на розвиток Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою)

Склад редакції:
Онищенко Н.П., чл. Нац. спілки журн. України,
редактор,
Бойко О.Д., докт. політ. наук, проф.,
Мельничук О.В., докт. фіз.-мат. наук, проф.,
Астаф'єв О.Г., докт. філол. наук, проф.,
Михед П.В., докт. філол. наук, проф.,
Самойленко Г.В., докт. філол. наук, проф.,
Стребкова І.О., канд. філол. наук.
Макет та верстка — Іваницька О.І.

Адреса редакції:
Центр гуманітарної співпраці
з українською діаспорою, кімната 210
вул. Графська, 2,
м. Ніжин, 16602, Україна
Тел./факс: (04631) 7-19-59
E-mail: ukr_diaspora@ukr.net,
ndu_diaspora@mail.ru
<http://ndu.edu.ua/index.php/tseentr-gumanitarnoji-spiivpratsi-z-ukrajinskoyu-diasporoyu/vidannya-ukrajinskij-dim>